

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

РОЛЬ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ЕВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

THE ROLE OF THE VISEGRAD GROUP CHECK IN ENERGY EFFICIENT EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

УДК 339.9

Мироненко М.Ю.

д. держ. упр., доцент
Вінницький торговельно-економічний
інститут Київського національного
торговельно-економічного університету

Смагло О.В.

к.е.н., доцент
Вінницький торговельно-економічний
інститут Київського національного
торговельно-економічного університету

У статті розглянуто проблеми перспективи зовнішньополітичного розвитку України. Визначено ключові аспекти партнерства та співробітництва Вишеградської четвірки з Україною. Проаналізовано та запропоновано деякі стратегічні напрями співробітництва з країнами європейського простору.

Ключові слова: євроінтеграція, Вишеградська четвірка, партнерство, співробітництво, ефективність, економічний розвиток.

В статье рассмотрены проблемы перспективы внешнеполитического развития Украины. Определены ключевые аспекты партнерства и сотрудничества Вышеградской четверки с Украиной. Проанализированы и предложены некоторые стратегические

направления сотрудничества со странами европейского пространства.

Ключевые слова: евроинтеграция, Вышеградская четверка, партнерство, сотрудничество, эффективность, экономическое развитие.

The article deals with the problems of the prospect of foreign policy development of Ukraine. The key aspects of partnership and cooperation of the Visegrad Four with Ukraine are determined. Some strategic directions of cooperation with the countries of the European space have been analyzed and proposed.

Key words: eurointegration, Visegrad Four, partnership, cooperation, efficiency, economic development.

Постановка проблеми. Необхідність включення України до системи міжнародних економічних відносин та необхідність розвитку господарського співробітництва з країнами європейського та світового співтовариства зумовлена тим, що жодна з цивілізованих країн світу не може стояти осторонь глобальних процесів, які охоплюють і характеризують напрями та перспективи розвитку міжнародної економіки й людського суспільства загалом. Суттєвого значення набуває те, що економіка України перебуває зараз у кризовому стані. Тому налагодження зовнішньоекономічних, науково-технічних, валютно-фінансових відносин з країнами Європи та світового співтовариства виступає одним із головних факторів її успішного економічного розвитку.

Актуальність проблеми зумовлена також необхідністю дослідження можливостей створення стабільної системи безпеки у регіоні Центрально-Східної Європи та участі в ній України. У зовнішньополітичній стратегії нашої держави важливе місце посідає розвиток відносин з країнами Вишеградської групи. Зауважимо, що всі країни є прикладом успішного набуття членства у ЄС, тому їхня діяльність у цьому напрямі є цінним джерелом запозичення корисного досвіду. Важливим є факт того, що з країнами Вишеградської групи Україну пов'язують спільні кордони (з трьома країнами) та відсутність будь-яких взаємних територіальних претензій, схожі політико-стратегічні інтереси, сталі економічні відносини, глибокі історичні та культурні зв'язки, наявність української націо-

нальної меншини в Польщі, Словаччині, Угорщині та Чехії а також представників польської, словацької, угорської та чеської меншин в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження співробітництва України з країнами Вишеградської четвірки в політичній, військовій, енергетичній, гуманітарній сферах, узагальнення набутого досвіду співпраці та визначення перспектив подальшого співробітництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різним аспектам цієї проблематики присвятили свої праці чимало українських вчених. Так відносини України з державами Вишеградської групи висвітлили у своїх роботах наступні дослідники: О. Гарасюк, І. Журба, О. Замора, С. Кулина, О. Лютак, Р. Мадяр, Н. Мікула, І. Олексюк, В. Пила, Є. Рябін, Р. Ткач, О. Уран, Ю. Шолох та ін. Разом з тим, остаточно вирішити увесь комплекс проблем пов'язаний з євроінтеграцією України доволі складно, особливо під постійним впливом політичних, соціально-економічних та міжнародних факторів. Тому суттєвого значення набувають дослідження спрямовані на поглиблення співробітництва України та Європи.

Викладення основного матеріалу дослідження. Завданнями Вишеградської групи, яку засновано 15 лютого 1991 р. у м. Вишеград, були визначені: євроінтеграція, економічна співпраця та побудова ринкової економіки; взаємодія в соціальної, екологічній, культурній, транскордонній сферах, а також забезпечення прав національних меншин [11].

Важливе місце у співробітництві Вишеградської групи із східноєвропейськими партнерами посідає Україна. 3 грудня 1999 р. у Герлахові у Високих Татрах під час зустрічі президентів країн-учасниць Вишеградської групи було зазначено, що вона підтримуватиме проєвропейські сили в Україні що заклало початок офіційних відносин Вишеградської групи і України [4, с. 39–40]. У липні 2001 р. була прийнята ініціатива Угорської Республіки про співпрацю між державами Вишеградської четвірки, Україною та ЄС щодо побудови майбутніх зовнішніх кордонів ЄС [3, с. 162–163]. У червні 2005 р. країнами Вишеградської групи було проголошено Спільну Декларацію щодо України, яка була черговим підтвердженням готовності держав Вишеградської четвірки до співробітництва та реалізації Плану дій Україна-ЄС. Підкреслювалося, що спільні зусилля Вишеградської групи будуть направлені на регіональне співробітництво та надання допомоги у здійсненні реформ в галузі юстиції, внутрішніх справ, економіки, сприянні вступу України до СОТ, а також початку переговорів щодо Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС [11].

Під час 5-го засідання комітетів національних парламентів країн Вишеградської групи у справах ЄС була підписана заява щодо України (15–16 січня 2007 р., м. Краків). Країни Вишеградської групи закликали Верховну Раду України прискорити реформи для забезпечення європейської перспективи країни. Також було підкреслено необхідність довгострокової участі ЄС у співпраці з Україною, враховуючи роль цієї країни у створенні стабільності та безпеки в регіоні. 23 квітня 2008 р. у спільній заяві міністрів закордонних справ держав Вишеградської групи було зазначено, що вона сприятиме підписанню Угоди про створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [11].

3 березня 2011 р. під час зустрічі міністрів закордонних справ країн Вишеградської групи і Німеччини у Братиславі було обговорено питання щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Міністри відзначили прогрес, досягнутий у процесі підготовки Угоди. Вони закликали Україну та Європейську комісію завершити переговори щодо Угоди про асоціацію, у тому числі і Угоди про створення зони вільної торгівлі.

5 березня 2012 р. міністри закордонних справ Чехії, Угорщини, Польщі та Словаччини зустрілися у Празі з приводу обговорення подальшого розширення співробітництва між країнами Вишеградської групи та східноєвропейськими партнерами. У прийнятій спільній Декларації міністри підтвердили, що всебічна допомога для східноєвропейських партнерів залишається одним з найважливіших пріоритетів країн Вишеградської групи. Також у документі вказано на те, що країни Вишеградської четвірки підтримують їх наближення до ЄС. І це

залишається одним з головних пріоритетів політики головування Чехії у Вишеградській четвірці (2011–2012 рр.) та Польщі (2012–2013 рр.) [11].

Одним із напрямів співробітництва між Україною та державами В4 є галузь безпеки і оборони. З 2002 р. міністри оборони держав Вишеградської четвірки проводять щорічні зустрічі для обговорення військових питань. З 2005р. Україна стала брати участь у цих засіданнях, а з 2007 р. – у зустрічах начальників генеральних штабів, на яких здійснюється обмін досвідом [2, с. 48–49].

Про розвиток співпраці в оборонній сфері свідчать спільні навчання аеромобільних підрозділів батальйонного рівня «Козацький степ» (Польща), командно-штабні навчання «Швидкий тризуб» (Польща, Угорщина), навчання «Світла лавина» (Словаччина, Угорщина) [4, с. 43]; потужний спільний проєкт «Сприяння кооперації Вишеградських країн та України у реформуванні оборонної промисловості» (при значній фінансовій підтримці посольств держав В4 в Україні). У рамках вище зазначеного проєкту 9–20 листопада 2008 р. в м.Харкові відбувся міжнародний семінар «Оборонно-промисловий та науково-технічний потенціал Слобожанщини: перспективи співпраці з Вишеградськими країнами» [5, с. 7].

Військове співробітництво відбувається також у рамках структур ЄС, НАТО, ООН. Зокрема, держави Вишеградської четвірки брали участь у врегулюванні питань на молдавсько-українському кордоні через місію ЄС – EUBAM: вирішення конфліктних питань у Придністров'ї, боротьба з нелегальною міграцією [7, с. 21].

Важливо зазначити, що 12 травня 2011 р. у м. Левоча (Словаччина) пройшла зустріч керівників оборонних відомств Польщі, Чехії, Угорщини Словаччини, України у форматі Вишеградська четвірка + Україна. Під час зустрічі було обговорено питання про створення в рамках ЄС Вишеградської бойової групи та можливість залучення до неї української сторони. Створення даної групи було заплановано на 2016 р, що запустило механізм опрацювання цього питання і наприкінці 2016 року були підготовлені організаційні документи. З 2013 р. чотири країни розпочали спільні навчання під наглядом Сил реагування НАТО. Основною функціональною ознакою Вишеградської бойової групи повинна стати за необхідності швидка мобілізація (1500 військовослужбовців протягом 10 діб зможуть дістатися до будь-якої частини світу). Першим етапом діяльності бойової групи мають стати навчання сухопутних військ та забезпечення координації між Міністерствами оборони країн Вишеградської четвірки та України. Участь нашої держави у Вишеградській бойовій групі, створює перспективи формування цілісної системи зовнішньої безпеки для захисту власних національних інтересів. Ми приєднуємося до думки

аналітиків з НІСД Регіонального філіалу м. Одеса про те, що запрошення України свідчить з одного боку про відсутність можливості забезпечити необхідний бойовий потенціал країн Вишеградської четвірки власними силами; з іншого – запрошення є кроком до визнання України в якості серйозного європейського військово-політичного партнера, варто зазначити, що оборонне співробітництво завжди означало найвищий ступінь довіри між країнами. Воно здатне забезпечувати взаємну безпеку в Європі іноді краще, ніж міжнародно-політичні структури, міжнародно-правові договори або їм подібні міжнародні механізми та стимулювати активне співробітництво в різних сферах [9].

Отже, військове співробітництво між Україною та країнами Вишеградської четвірки активно розвивається і має значні перспективи. Показовою для наслідування є співпраця між Україною та країнами Вишеградської четвірки в гуманітарній сфері, а саме: в рамках діяльності Міжнародного Вишеградського Фонду, керівництво якого розробило ряд програм, призначених для країн Східної Європи (зокрема, для України, Білорусі і Росії).

Метою Фонду є сприяння розвитку співробітництва між країнами Вишеградської четвірки та європейськими країнами через надання субсидій, направлених на реалізацію спільних культурних, наукових, освітніх, туристичних і транскордонних проєктів, а також через окремі програми мобільності. Програми Фонду діють на території України з 2005 року в двох напрямках.

У першому напрямі співпраці можуть брати участь українські організації та установи, якщо вони мають спільні проєкти з організаціями країн-учасниць Вишеградської четвірки. Так, наприклад, першим із України, підтриманим Вишеградським Фондом, став проєкт «Партнерство малих міст України та малих міст країн Вишеградської групи» у 2006-2007 роках.

Другим напрямом співпраці є стипендіальні програми Фонду. Студенти, аспіранти, науковці мають можливість стати учасниками програм, навчаючись або проходячи стажування у ВНЗ однієї з країн Вишеградської четвірки. З урахуванням практики співпраці країн Вишеградської групи в Україні активізується єврорегіональне співробітництво з багатьох напрямів. Відомо, що існують чотири рівні реалізації єврорегіональної співпраці: міжнародний, державний, регіональний та місцевий рівні.

На сучасному етапі транскордонне та міжрегіональне співробітництво між Україною та країнами Вишеградської четвірки відбувається у таких формах:

- реалізація програм сусідства;
- діяльність єврорегіонів;
- діяльність міжнародних регіональних організацій та асоціацій;

- міжрегіональна співпраця (угоди про транскордонне співробітництво, укладені з усіма країнами Вишеградської четвірки, до яких залучені Львівська, Волинська, Вінницька, Чернівецька, Закарпатська та інші області).

Одним з ключових питань під час всіх формальних та неформальних переговорів керівництва України з Вишеградською четвіркою вже протягом багатьох років залишається проблема візового режиму, зокрема, його лібералізація. Важливе значення регіональне і транскордонне співробітництво має для ефективного і взаємовигідного економічного співробітництва прикордонних областей України та країн-сусідів, а також об'єднання спільних дій для розв'язання екологічних проблем, регулювання потоків жителів прикордонних областей міграційних процесів, пов'язаних з працевлаштуванням.

Так, наприклад, науковець-регіоналіст Є. Кіш виділяє такі пріоритетні напрями співпраці [3, с. 234]:

- сприяння структурній перебудові та розвитку депресивних регіонів;
- надання фінансових ресурсів регіонам, де спостерігається стагнація економічної діяльності;
- боротьба з тривалим безробіттям та підтримка ініціатив зайнятості;
- адаптація підприємців, робітників промисловості та виробничої сфери до системних проблем, які загрожують безробіттям;
- фінансування розвитку сільськогосподарських територій та прискорення структурної перебудови сільського господарства.

Країни Вишеградської четвірки також є імпортерами і можливими транзитерами електроенергії з України до інших країн Європи. Головним партнером «Укрінтеренерго» (державний оператор експорту електроенергії) з постачання української електроенергії в Європу є угорська компанія System Consulting, співпраця з якою почалася ще у 1994 р. У перспективі можуть стати партнерами для української сторони й компанії інших країн Вишеградської групи.

Активною є співпраця України з сусідніми країнами Вишеградської четвірки в рамках єврорегіонів відповідно до наявних двосторонніх та багатосторонніх угод, з метою розв'язання спільних проблем та узгодження механізмів їх реалізації. Відомо, що на сьогодні в Україні діє 6 єврорегіонів, у 2 з яких входять території країн Вишеградської четвірки:

- «Буг» (Україна, Польща, Білорусь);
- Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія).

Окрім цього, Україна активно підтримує одну з останніх ініціатив конгресу Ради Європи зі створення нового єврорегіону в басейні Чорного моря.

Щоб вирішити питання про оптимальне включення економіки України до системи міжнародної економіки, необхідна наявність та можливість для раціонального використання як традиційних, так й нових політичних, правових матеріальних, об'єктивних передумов розвитку цього процесу. Особливо важливого значення у зв'язку з цим набуває створення ефективного національного механізму реалізації світогосподарських зв'язків. Його суть полягає в тому, що він виражається у сукупності форм, методів і принципів розвитку економічних, науково-технічних, валютно-фінансових, правових відносин господарських суб'єктів України з партнерами із зарубіжних країн.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, підсумовуючи, зауважимо, що Вишеградська група вважається одним із найуспішніших проектів регіональної інтеграції і стала фактором стабільності як в регіоні Центрально-Східній Європи, так і на континенті. Держави Вишеградської групи підтримують євроінтеграційний курс України, сприяли підписанню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Співпраця між Україною та країнами Вишеградської четвірки є успішною в політичній, військовій, гуманітарній сферах. У свою чергу Польща, Угорщина, Словаччина, Чехія також є зацікавленими у співробітництві з Україною, оскільки позиціонують себе провідниками східної політики ЄС. До переваг держав Вишеградської четвірки належить краще розуміння ними внутрішніх проблем процесу європейської інтеграції України і, як наслідок, краще сприйняття політичних та управлінських рекомендацій Україною, що пропонуються експертами з країн Вишеградської групи, ніж їх колег з решти країн ЄС.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Диверсифікація поставок нафти до України: актуальність, проблеми, шляхи їх вирішення // Центр Разумкова. Національна безпека і оборона. – 2009. – № 6. – С. 26–37.
2. Каплинський О. Роль Вишеградської четвірки в контексті національної безпеки України / О. Каплинський // Стратегічні пріоритети – К. – 2009. – № 2 (11). – С. 47–54.

3. Кіш Є. Центральна Європа в сучасній системі євро регіональної інтеграції: монографія / Є. Кіш // Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. – Ужгород: Ліра, 2008. – 440 с.

4. Кудряченко А.І. Україна та Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці / А.І. Кудряченко // Україна та Вишеградська Четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин: матеріали Міжн. конф. «Україна і Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин», Ужгород 13–14 травня 2010 р. в рамках проекту SUREC (Словацько-український науково-дослідницький центр). – Братислава, 2010. – С. 37–54.

5. Оборонно-промислова політика України: можливості застосування досвіду Вишеградських країн: монографія / В.В. Головка, О.І. Іжак, Н.О. Ткачук, А.І. Шевцов. – Д.: ДФ НІСД, 2008. – 292 с.

6. Партнерство малих міст України та малих міст країн Вишеградської групи (Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина) // Інститут трансформації суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ist.osp-ua.info/index.php?m=vyshegrad>

7. Пулішова В. На шляху до зміцненої співпраці: оцінка моделей партнерства між Україною та Вишеградською групою / В. Пулішова, Т. Стражай // Україна та Вишеградська Четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин: матеріали Міжн. конф. «Україна і Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин», Ужгород 13–14 травня 2010 р. в рамках проекту SUREC (Словацько-український науково-дослідницький центр). – Братислава, 2010. – С. 13–36.

8. Сурніна-Далекорей О. Україна та Вишеград: шляхи взаємодії / О. Сурніна-Далекорей, Н. Гичка // Україна та Вишеградська Четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин: матеріали Міжн. конф. «Україна і Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин», Ужгород 13–14 травня 2010 р. в рамках проекту SUREC (Словацько-український науково-дослідницький центр). – Братислава, 2010. – С. 129–152.

9. Шелест Г. «Вишеградська четвірка»: у пошуках субрегіональної безпеки?». Аналітична записка / Г. Шелест, О. Полтороків // Національний інститут стратегічних досліджень. Регіональний філіал у м. Одеса. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://od.niss.gov.ua/articles/449/>

10. Visegrad Fund. Official website. – Mode of access: <http://visegradfund.org/about/>

11. Visegrad Group. Official website. – Mode of access: <http://www.visegradgroup.eu/>